

03.06.2024

POL-2024-76950

Eduskunnan lakivaliokunta

VIITE: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö HE 58/2024 vp, 22.5.2024

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 58/2024 vp puolustusyhteissopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä [HE 58/2024 vp](#) eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen.

Lakivaliokunta pyytää lausuntoa erityisesti rikosoikeudelliseen toimivaltaan ja sen käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Lausuntoa on pyydetty toimittamaan viimeistään maanantaina 3.6.2024 klo 12 mennessä.

2 Poliisihallituksen asiantuntijalausunto

2.1 Yleisiä huomioita

Amerikan Yhdysvaltojen kanssa tehty puolustusyhteistyösopimus (myöhemmin DCA) syventää Suomen ja Yhdysvaltojen välistä puolustusyhteistyötä ja täydentää hiljattain voimaansaattettua Nato SOFAa, kun kyse on nimenomaan Yhdysvaltojen joukkojen läsnäolosta Suomessa. DCA tarkoittaa Nato SOFAn sääntelyä, mutta se toimii myös itsenäisenä valtiosopimuksena.

Niin Nato SOFAn kuin DCA:nkin osalta vain osa sopimuksen säännöksistä liittyy poliisiin ja poliisin tehtäväkenttään. Poliisiin liittyviä artikloja ovat erityisesti sopimuksen artikkelit 6, 7, 9 ja 12–14. Puolustusyhteistyössä poliisin tehtävänä on ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta, joka sopimuksessakin todetuin sanoin kuuluu Suomen vastuulle.

Poliisitoiminnan kannalta merkityksellinen säännös on myös artikla 29. Artiklassa on sopimuksen täytäntöönpanon osalta sovittu siitä, että osapuolten toimivaltaiset viranomaiset voivat kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti

vaihtaa keskenään tietoja, myös henkilötietoja, jos se on tarpeellista ja asianmukaista. Tällainen tiedonvaihto varsinkin turvallisuusyhteistyön tehostamiseksi nähdään poliisissa tärkeänä.

2.2 Rikosoikeudellinen toimivalta ja rikoslainkäyttö

Rikosoikeudellisesta tuomiovallasta puolustusyhteistyössä on sovittu DCA:n 12 artiklassa. Artikla täydentää Nato SOFAn VII artiklaa, jonka kappaleissa 1–4 on pyritty ratkaisemaan rikosoikeudellisen tuomiovallan käyttö lähettäjä- ja vastaanottajavaltion välillä. Sopimuksen perusteella tuomiovalta kuuluu jommallekummalle valtiolle, minkä lisäksi se valtio, jolla on ensisijainen oikeus tuomiovallan käyttöön, voi luopua siitä tai sitä voidaan pyytää luopumaan siitä (Nato SOFAn VII artiklan 3 c kappale).

DCA yksinkertaistaa tätä niin, että Suomi käyttää suvereenia harkintavaltansa ja lähtökohtaisesti luopuu rinnakkaisen tuomiovallan tilanteissa ensisijaisesta oikeudestaan tuomiovallan käyttöön. Kuitenkin, jos kyseessä on Suomen erityisen tärkeänä pitämä yksittäistapaus, tuomiovallan käytöstä ei luovuta. Tämä voi edellyttää erillistä ilmoitusta USA:n joukkojen viranomaisille, jos kyse on heidän ilmoittamistaan epäillyistä rikosasioista.

Poliisihallituksen tulkinnan mukaan sen paremmin DCA kuin Nato SOFA:n eivätkä vaikuta poliisin velvollisuuteen toimittaa esitutkinta – esitutkintalain (806/2011) 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Esitutkinta ei ole rikoslainkäyttöä, vaan sitä edeltävää välttämätöntä selvitystyötä, jolla tuotetaan tietoa rikoslainkäyttöä varten.

Tuomiovallan käyttöä koskevat kysymykset eivät myöskään vaikuta siihen, voiko poliisi puuttua USA:n joukkojen jäsenen toimintaan, jos toiminta häiritsee tai vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka siinä on syytä epäillä rikosta. Vaikka DCA:n 1(2) artiklassa onkin sovittu sopimuspuolten välisistä velvollisuuksista kunnioittaa kaikilta osin Suomen suvereniteettia, lainsäädäntöä ja kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, aina on mahdollista, että yksittäiset henkilöt toimivat lainvastaisesti. Poliisin tehtävänä on ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä puuttua rikolliseen toimintaan rikosten ennalta estämistä ja paljastamista unohtamatta. Poliisi voikin joutua ottamaan USA:n joukkoihin kuuluvan henkilön kiinni esimerkiksi rikoksesta epäiltynä tai rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi, jos poliisitehtävän hoitaminen sitä edellyttää. Kyse on nimenomaan yksittäisen henkilön, ei Yhdysvaltojen valtion toimintaan puuttumisesta.

DCA:n 12 artiklassa tehdyt päätökset tuomiovallan käytöstä luopumisesta ja luopumatta jättämisestä tekee valtakunnansyyttäjäksi, joka päättää myös esitutkinnan toimittamisesta, toimittamatta jättämisestä ja lopettamisesta. Valtakunnansyyttäjäksi olisi toimivaltainen muissakin 12 artiklan asioissa, kuten

yhteistyössä USA:n viranomaisten kanssa. Sääntely noudattaa sitä perusratkaisua, joka on omaksuttu Nato SOFAn voimaansaattamisen yhteydessä.

Poliisi ei siis päättäisi itse, aloittaako se esitutinnan epäilystä rikoksesta, joka liittyy Nato SOFAan ja/tai DCA:han. Poliisi voi kuitenkin joutua akuutissa tilanteessa ryhtymään esitutkintatoimenpiteisiin, jos tutkinnan turvaaminen sitä edellyttää. Lisäksi on tärkeä huomioida, että tuomiovallan käyttöä koskevan kansainvälisoikeudellisen kytkennän selvittäminen voi itsessään edellyttää esitutkinnan toimittamista. Toisin sanoen poliisilla voi olla käsissään rikosasia, jossa ei heti tunnisteta kytkentää Nato SOFAan tai DCA:han. Kytkennän selvittyä poliisi ilmoittaa asiasta valtakunnansyyttäjälle, joka päättäisi esitutkinnan jatkosta.

Poliisin toiminnan kannalta tärkeintä on, että Suomessa tehtyjen rikosten selvittämiseksi voidaan suorittaa esitutkinta, ratkesipa tuomiovallan käyttöä koskeva kysymys tavalla tai toisella. Periaatteellisesti tärkeää on se, että DCA:n osapuolet tunnistavat tämän tehtävän kuuluvan poliisille.

Poliisihallituksen tulkinnan mukaan DCA ja nyt ehdotettava voimaansaattamislaki mahdollistavat tällaisen tulkinnan ja toimintamallin. Käytännön toimenpiteistä vastaa poliisi, joka näissä asioissa toimii valtakunnansyyttäjän tekemien päätösten mukaisesti.

Poliisitarkastaja

Konsta Arvelin

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 03.06.2024 klo 11:34. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-mosta.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallituksen esikunta
Poliisilakimies Visa Weckström